

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО ІНСТИТУТІВ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ.....	183
Волкова Дарія Євгенівна КРАЩІ ПРАКТИКИ ЄС ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИСТСЬКОГО ПІДХОДУ В ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	186
Панасюк Віта Миколаївна ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВИХ СТИМУЛІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ	188
Животовська Ірина Юрійівна ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН У ВИМІРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	191
Батан Юрій Дмитрович ПРАВО НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ЯК КОЛЕКТИВНЕ ПРАВО.....	195
Ігнатова Анастасія Сергіївна ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: КОНСТИТУЦІЙНІ МЕЖІ	199
Козирь Дмитро Валерійович ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	203
Матковський Микита Сергійович ПРАВО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ	207
Бугасенко Каріна Вікторівна ДО ПИТАНЬ ЩОДО ТЕОРЕТИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЦИКЛІВ.....	209

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

Беҳруз Хашматулла МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СУЧАСНИХ ГЕОПІЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ.....	212
Аракелян Мінас Рамзесович ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПІЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ.....	215
Сурілова Олена Олексіївна СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	217
Акіменко Юлія Юрійівна ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЄС ЯК СКЛАДОВА ACQUIS ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС	221
Белогубова Оксана Олександрівна ТОРГОВЕЛЬНА ДИПЛОМАТІЯ ЄС У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ	223
Грушко Мальвіна Валеріївна, Димов Кирило Борисович ПРОПОРЦІЙНІСТЬ І РОЗРІЗНЕННЯ У ПРАКТИЦІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ: МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ АТАК НА ЦИВІЛЬНУ ІНФРАСТРУКТУРУ	225
Дронов Владислав Юрійович РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГУЛЯТОРІВ В СФЕРІ МЕДІА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА КОМУНІКАЦІЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ	228
Каненберг-Сандул Оксана Костянтинівна ПОРУШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ТА СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ	230

concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *Official Journal*. L 144. 05.06.2023. P. 1–6.

2. Угода між Україною та Європейським Союзом про вантажні перевезення автомобільним транспортом. *Офіційний вісник*. 2023. № 2. Ст. 11/436.

3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions “An action plan for EU-Ukraine Solidarity Lanes to facilitate Ukraine’s agricultural export and bilateral trade with the EU”. COM/2022/217 final. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0217>

Ключові слова: міжнародне право, міжнародна дипломатія, Європейський Союз, торговельна дипломатія ЄС.

Keywords: international law, international diplomacy, European Union, EU commerce diplomacy.

Грушко Мальвіна Валеріївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент*

Димов Кирило Борисович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри міжнародного та європейського права*

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ І РОЗРІЗНЕННЯ У ПРАКТИЦІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ АТАК НА ЦИВІЛЬНУ ІНФРАСТРУКТУРУ

Одними з фундаментальних принципів міжнародного гуманітарного права (далі – МГП), покликаних забезпечити гуманізацію збройних конфліктів, є принципи пропорційності та розрізнення. Вони зобов’язують сторони конфлікту чітко розмежовувати між військовими об’єктами і цивільними особами та об’єктами, а також утримуватись від застосування сили, яка може спричинити надмірні втрати серед цивільного населення порівняно з очікуваною військовою перевагою. І. Омельченко справедливо зауважив, що насамперед, один з ключових викликів – це оцінка військових переваг у порівнянні з можливими втратами серед цивільних осіб [4, с. 527].

Ці норми закріплені, зокрема, у статтях 48, 51 і 57 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 року (далі – ДП I) [1], а також вважаються частиною звичаєвого міжнародного права, обов’язкового для всіх держав, включно з тими, які не є сторонами Протоколу. Стаття 48 ДП I зокрема зазначає, що для забез-

печення поваги й захисту цивільного населення та цивільних об'єктів сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, а також цивільні й війнні об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти війнних об'єктів [1].

З початком збройної агресії російської федерації проти України у 2014 році, а особливо після її ескалації у 2022 році, громадські організації, правозахисні інституції та дослідницькі центри, як українські, так і міжнародні, зафіксували численні випадки атак на об'єкти цивільної інфраструктури: житлові будинки, лікарні, школи, об'єкти енергетики. Аналіз цих інцидентів крізь призму міжнародного гуманітарного права свідчить про системне недотримання державою-агресором принципів розрізнення та пропорційності. Це піднімає питання як щодо кваліфікації окремих дій як війнних злочинів, так і щодо ефективності існуючих міжнародно-правових механізмів запобігання та відповідальності.

Прикладом системного ігнорування принципів пропорційності та розрізнення з боку російської федерації є масований ракетний обстріл Києва, здійснений у ніч на 24 квітня 2025 року. За даними Київської міської військової адміністрації, внаслідок атаки із застосуванням балістичних і крилатих ракет, а також безпілотних літальних апаратів, було пошкоджено цивільні об'єкти у декількох районах столиці. Зруйновано житлові будинки, зафіксовано щонайменше дев'ять загиблих і понад сімдесят поранених, включаючи дітей та осіб похилого віку. Рятувальні служби повідомляють про ймовірну наявність людей під завалами [3].

Цей інцидент становить очевидне порушення статті 51(4) та 57(2) ДК I, що забороняють невибіркові напади, які не спрямовані на конкретний військовий об'єкт або застосовуються способом, що не дозволяє зробити розрізнення між цивільними та комбатантами [1]. Згідно з ст. 8(2)(b)(iv) Римського статуту, такі дії також є війнними злочинами та тлумачаться як умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до випадкової загибелі чи поранення цивільних осіб або заподіє шкоди цивільним об'єктам чи масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою [5].

Зміст та обставини атак російської федерації на цивільні об'єкти в Україні викликали обґрунтовану реакцію міжнародної спільноти, зокрема Управління Верховного комісара ООН з прав людини. У заяві Верховного комісара ООН з прав людини Фолькера Тюрка, оприлюдненій 06 квітня 2025 року, вказано, що використання російською федерацією зброї з широкою зоною ураження в густонаселеному районі за відсутності будь-якої підтвердженої військової присутності – свідчить про повну зневагу до життя цивільних осіб. Верховний комісар закликав до швидкого, ретельного і незалежного розслідування і зазначив, що невибіркові атаки заборонені міжнародним гуманітарним правом, і якщо вони являють собою атаки, спрямовані проти цивільних осіб, то можуть бути кваліфіковані як війнні злочини [2].

У контексті триваючого збройного конфлікту такі дії вказують на систематичний характер порушень і підкреслюють необхідність посиленого міжнародного контролю, документування та притягнення винних до відповідальності через наявні міжнародно-правові механізми.

Події, які відбувалися протягом ХХ століття, зокрема Перша та Друга Світові війни, збройні конфлікти в різних країнах, під час яких використовувалась зброя масового знищення та невибіркової дії, практично не працювали наявні на той час норми міжнародного права стосовно заборони такої зброї, а також стосовно «гуманізації» збройних конфліктів, стали каталізатором для створення необхідних та дієвих міжнародно-правових механізмів для запобігання подібним подіям у майбутньому.

Під час аналізу дій збройних сил російської федерації під час міжнародного збройного конфлікту в Україні, стає зрозуміло, що наявні механізми є недостатніми на сьогоднішній день і виникає потреба в розробці нових – які дозволять запобігти воєнним злочинам та притягнути винних до відповідальності. Зокрема, міжнародне гуманітарне право потребує удосконалення в частині практичного забезпечення принципів розрізнення та пропорційності у сучасних збройних конфліктах з використанням високоточної зброї та дистанційних засобів ураження. Варто розглянути механізми оперативного моніторингу застосування сили в реальному часі, які могли б підвищити превентивну дієвість норм МГП. Також актуальним є створення постійно діючих незалежних експертних груп під егідою ООН чи МКЧХ, які здійснювали б юридичну оцінку атак на цивільні об'єкти з урахуванням стандартів МГП та міжнародної кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. *United Nations*. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.34_AP-I-EN.pdf (accessed: 24.04.2025).

2. Верховний комісар ООН з прав людини про удар РФ по Кривому Рогу: невибіркові атаки можуть бути кваліфіковані як воєнні злочини. *Інтерфакс-Україна*. 06.04.2025. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/1061754.html> (дата звернення: 24.04.2025).

3. Ворожа атака на столицю 24 квітня: інформація оновлюється. *Офіційний портал Київської міської державної адміністрації*. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/vorozha_ataka_na_stolitsyu_24_kvitnya_informatsiya_onovlyuyetsya/ (дата звернення: 24.04.2025).

4. Омельченко І. І. Актуальність принципу пропорційності в контексті захисту прав людини в умовах збройних конфліктів. *Права людини в період збройних конфліктів* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 1 листопада 2024 р.) / Нац. ун-т «Одеська юридична академія», каф. міжнар. та європ. права. Одеса, 2024. С. 525–533.

5. Римський статут Міжнародного кримінального суду: міжнародний договір від 17.07.1998 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_588 (дата звернення: 24.04.2025).

Ключові слова: міжнародне право, міжнародне гуманітарне право, принцип пропорційності, принцип розрізнення, воєнні злочини, збройний конфлікт, Женевські конвенції, міжнародно-правова відповідальність.

Keywords: international law, international humanitarian law, principle of proportionality, principle of distinction, war crimes, armed conflict, Geneva Conventions, international legal responsibility.

Дронов Владислав Юрійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент*

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГУЛЯТОРІВ В СФЕРІ МЕДІА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА КОМУНІКАЦІЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Досліджуючи інституційне забезпечення права на комунікацію слід приділити особливу увагу національним регуляторам в сфері медіа. Коло їх функцій є доволі широким. Це, серед іншого, технічні та адміністративні функції. Але, що є вкрай важливим, ці суб'єкти забезпечують дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, зокрема свободи вираження поглядів і права на комунікацію. Окремо слід зазначити, що вони контролюють дотримання й відповідних обмежень, пов'язаних із захистом національної безпеки, суспільної моралі тощо. Впорядкувати інформаційний простір дозволяє ліцензування телерадіомовників, що також належить до основних функцій національних регуляторів у сфері медіа.

Національні регулятори в сфері медіа повинні враховувати публічні інтереси, загрози національній безпеці, захищати суспільну мораль тощо, але також й приватні інтереси медіа, споживачів. Вони повинні забезпечувати баланс між свободою вираження та відповідними обмеженнями, наприклад, в умовах збройного конфлікту. В Україні таким регулятором є Національна рада з питань телебачення і радіомовлення. Треба зазначити, що цей орган згадується в Конституції України. В Основному законі йдеться про повноваження Верховної Ради України та Президента України щодо призначення членів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення [1]. Її правовий статус, порядок формування, діяльності та повноваження визначаються Законом України «Про медіа» [2]. Вона визначається як незалежний постійно діючий колегіальний державний орган, що діє на підставі Конституції України, цього Закону та інших законів України і здійснює державне регулювання, нагляд та контроль у